

סוגיות עכשוויות באמנות המערכה

בין הקטבים

מלחמת "חרבות ברזל" ד'

מרכז דדו
לחשיבה צבאית
בין-תחומית

מאמרי הגיליון
זמינים לקריאה גם
באתר מרכז דדו

מאמרי הגיליון
זמינים לקריאה גם
באתר מרכז דדו

תכנון וניהול מבצעים בזירות רחוקות

מקרי הבוחן - פוקלנד ומאלי

סא"ל (מיל') ד"ר דותן דרוק¹

הפעולה בזירות רחוקות היא אתגר שצבאות רבים מתמודדים עימו. מבצע "עם כלביא" והפעולה נגד החות'ים ויריבים אפשריים אחרים, מחייבים תשומת לב מיוחדת לאפשרויות הפעולה בזירות מבצעים רחוקות. העיון במקרי הבוחן במאמר ובניסיון של צה"ל, מעלה כמה עקרונות למבצעים מסוג זה, עיקרם: 1. יצירת לגיטימציה לפעולה; 2. רתימת שותפות למבצע; 3. השגת עליונות המאפשרת את צבירת היכולות והכוחות וההגעה לקרבת זירת המבצעים; 4. ביסוס היכולות לפעולה ביעד; 5. הגנה על בסיסי המבצעים הקדמיים; 6. יצירת עליונות שתאפשר פעולה ביעד עצמו; 7. הבטחת יכולות הנסיגה בסיום הפעולה; 8. רתימה והפעלה של קבוצות מקומיות, כפי שעשו הצרפתים במאלי וארה"ב בעיראק ובאפגניסטן.

הפעולה בזירות רחוקות

הפעולה בעומק ללא רציפות קרקעית יכולה להיות הן במדינות שיש להן גבול משותף עם המדינה שמפעילה את הכוח והן בכאלה שאין להן גבול משותף. במקרה שבו הפעולה בעומק מבוצעת במדינות שיש להן גבול משותף, הרי שמטרת מבצעים אלה יכולה להיות פגיעה בנכסים חשובים של האויב, כגון מפקדות ומפקדים, מצבורי ומחסני אמל"ח, בסיסי חיל אוויר ואף יחידות שעשויות להיות מופעלות בשלבים מאוחרים ללחימה בחזית. האתגרים של הפעולה בעומק במדינות שיש להן גבול משותף רבים, אך המרחק יחסית קטן, ולכן, הפעולה הצבאית יכולה להתרחש, לרוב, ללא פגיעה בריבונות של מדינה אחרת או בצורך להגיע איתה להסכמה בדבר הפעולה מעל או משטחה, וניתן להיסמך על התשתיות של המדינה עצמה בהפעלת הכוח. במקרה מסוג זה, לרוב, מתנהלת לחימת חזית והלחימה בעומק היא מאמץ

¹ סא"ל (מיל') ד"ר דותן דרוק, חוקר בכיר לשעבר במרכז דדו, עמית מחקר במחלקה להיסטוריה ומלמד באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת חיפה, משרת במילואים בעוצבת "עקבות הברזל".

נוסף, משני לרוב, שיש בו כדי להגביר את ההישגים בשדה הקרב ברמה המערכתית ואף האסטרטגית ולהקל על הלחימה בחזית, כפי שצה"ל ביצע במלחמת שלום הגליל עם הנחתתה של חטיבה 35 (מוקטנת) בשפך האוואלי (יאיר, 1990, עמ' 21-31). מאמר זה לא יעסוק במקרה זה, שעליו נעשו עבודות שונות בצה"ל, אשר הובילו לכתיבת תפיסות (כגון זו שנכתבה בזרוע היבשה בשנת 2019: "תפיסה תחומית - התמרון בעומק 2030"), להפעלה ולבניין הכוח בידי פיקוד העומק, אוגדה 98 וחטיבת הקומנדו "עוז" (הלר ופרל פינקל, 2022, עמ' 16-23) מאז שנות התשעים של המאה הקודמת. עם זאת, נכון יהיה לראות באוגדה 98 ובחטיבת הקומנדו "עוז" חלק מהיכולות שצה"ל עשוי להשתמש בהן במידה שידרש לפעול בזירות רחוקות, וככל הנראה שיחידות אלה, יחד עם היחידות המיוחדות, יהיו המרכיב היבשתי העיקרי, אם יוחלט להטילו לקרב בעומק זירת המלחמה.

הפעולה בזירות רחוקות, או בהמשגה המוכרת כעומק זירת המלחמה, במרחק גדול יחסית משטח המדינה שמפעילה את הכוח, מחייבת ביצוע הכנות מתאימות שעיקרן ביסוס היכולות שיאפשרו את הפעולה. המרחק והיעדר הרציפות הקרקעית, לא מאפשרים לכל אמצעי הלחימה והכוחות לפעול ללא בסיס קדמי הקרוב למרחב הפעולה שיהווה את המקום שממנו יוצאים הכוחות לפעולה ושבים אליו בסיומה. אתגר נוסף הוא הצורך לפעול משטחן של מדינות אחרות, שיש לפעול להשגת אישורן לכך, או לפחות לאי-התנגדותן לפעולה מסוג זה. זכור שתורכיה התנגדה לכך שארה"ב והקואליציה שלחמה עימה בעיראק במלחמת המפרץ השנייה (2003) יפלו משטחה לצפון עיראק. בשל סירוב זה, ארה"ב והקואליציה שהובילה שינו את תוכנית המתקפה, והמאמץ בצפון עיראק נעשה לבסוף רק באמצעות חטיבה מוצנחת אחת (החטיבה ה-173) וכוחות מיוחדים שנלוו אליה (טובי, 2021, עמ' 97).

הפעולות בזירות רחוקות מתאפיינות, לפחות מאז מלחמת העולם השנייה, בעיקר בכוחות משלוח של מעצמות ובקואליציה שהן בונות לשם כך. צבאות הנדרשים לפעול בזירות רחוקות, מחזיקים ביכולות עצמאיות לצד שיתופי פעולה המאפשרים לבסס יכולות מבצעיות ותומכות מבצעים (לוגיסטיקה, מודיעין, תקשורת) כדי שיוכלו לפעול בזירות אלה.

לעיתים, ביעד הפעולה ישנן קבוצות שונות היריבות זו לזו. לכן, בהתאם לאופי היעד ולניתוח ההרכב האנושי-חברתי-פוליטי שיש בו ובמדינות השכנות לו, ניתן יהיה להפעיל כוחות מקומיים לתמיכת המבצעים בשלבים השונים. מדינות רבות המפעילות עוצמה צבאית ביעדים בטווחים רחוקים וגם קרובים, נוטות לרתום אליהן קבוצות היריבות לקבוצה המהווה את יעד הפעולה ובכך להגביר את האפקטיביות של השגת ידיעות על האויב, של הכנת מרחב הפעולה ואף של שילובן של מיליציות אלה בלחימה בפועל. כך פעלו הרוסים באוקראינה הקרובה אליהם ובלוב הרחוקה, האמריקאים בעיראק ובאפגניסטן, הצרפתים במאלי, ישראל בלבנון הקרובה ועוד. לרוב, יורכבו **מבצעים בזירות רחוקות משלושה שלבים עיקריים**, הראשון הוא

שלב ריכוז וביסוס היכולות המבצעיות והתומכות, שלב אשר יכול לארוך מימים ספורים ועד כמה חודשים, כמו במקרה של מלחמות המפרץ הראשונה והשנייה (1991, 2003). השני הוא **השלב שבו מבוצעות הפעולות הקרביות**, הוא כמובן יכול להתחלק לשלבי משנה, כמו כל מבצע צבאי, ובו יופעלו הכוחות להשגת המשימות הנדרשות מהם. השלב השלישי הוא **השלב שבו המבצע העיקרי הסתיים והושגו המטרות העיקריות, ובו או שהכוחות ייסוגו מהשטח או שיישארו בו ויעברו למבצעי ייצוב** (Stability Operations), כאשר אלה יסתיימו לאחר חודשים ואף שנים, דוגמת השהות האמריקאית בעיראק לאחר הפלת השלטון במחצית שנת 2003 ובאפגניסטן, והניסיון "לבנות אומה" (שכשל בשני המקרים).

מבצעים אלה מחייבים את הצבא או את הקואליציה של הצבאות, לקיים רציפות בכל התחומים בין בסיסי האם במדינות המשלחות את צבאן, לבין בסיסי המבצעים הקדמיים שהקימו בקירוב למרחב הפעולה. קווים אלה עשויים להיות מוקד לתקיפה של הכוחות הצבאיים שנתקפים בשטחם, ולכן קווים אלה מהווים מוקד נוסף למבצעים לשמירת הרציפות של התנועה בהם. כך, גם הבסיסים הקדמיים שהוקמו לצורך יצירת הבסיס לפעולה בשטח המרוחק, הן ביבשה והן על גבי נושאות המטוסים, המסוקים והכטמ"מים – במקרה שהצבא הפועל בעומק מחזיק ועושה בהן שימוש במבצע המסוים – מהווים מוקד לתקיפה ונדרש לנהל מבצעים להגנתם.

מאמר זה יציג שני מקרי בוחן למבצעים בזירות רחוקות וללא רציפות קרקעית של כוחות צבאיים, תוך עמידה על המאפיינים העיקריים שלהם ועל העקרונות לתכנון ולניהול מבצעים מסוג זה. שני מקרי הבוחן כוללים מעצמות שאינן ארה"ב ובכך מתאימים יותר למקרה הישראלי. מקרי הבוחן כוללים צבאות בהיקפים שונים זה מזה, חופש פעולה אסטרטגי-רבותי שונה, מרחבי פעולה במרחקים שונים, וזמן תגובה שונה להפעלת הכוח. עם זאת, הדגש יינתן, כאמור, למציאת העקרונות המשותפים שיאפשרו הבנה עקרונית של האתגרים ושל דרכי המענה להם.

מקרי הבוחן מצבאות זרים

מאז סיומה של מלחמת העולם השנייה, המלחמות בעולם קטנו בהיקפן באופן כללי, ומלבד הלחימה בין שתי מדינות הגובלות זו בזו, מעצמות עולמיות ואזוריות נהגו להפעיל כוח בזירות לחימה המרוחקות משטחן, ולא כחלק מהגנת גבולן וריבונותן באופן ישיר. מלבד הפעלת כוח של מעצמות עולמיות ואזוריות באופן עצמאי, הרי שהבריתות השונות לעיתים זימנו הפעלת כוח משותפת כקואליציה בזירות רחוקות, לרבות תחת המנדט של האו"ם, דוגמת הקמת כוח משימה מאוחד Unified Task Force בסומליה בשנת 1992 בעקבות החלטה 794 של מועצת הביטחון של האו"ם (והחלטות 733 ו-746 שקדמו לה), וכך גם במלחמת המפרץ הראשונה ב-1991 (בשנייה לא היה מנדט של האו"ם לפעולה).

במאמר זה יוצגו, כאמור, שני מקרים של מעצמות שאינן ארה"ב, והן בריטניה וצרפת, ובכך הם מתאימים יותר למקרה הישראלי, הן בשל גודל צבאן ואף מבנהו (למעט העובדה שהצי שלהן גדול מזה של חיל הים הישראלי), וכן בכך שלא הייתה להן היערכות מקדימה למרחב הפעולה, אלא נדרשו להכין כזו, וכן מאחר שנדרשו לתאם את פעולתן מול מדינות נוספות, ובעיקר מול ארה"ב. מקרי הבוחן שיתוארו להלן יוצגו לפי השלבים השונים של הפעולה, מיצירת הסיבה לה, צבירת היכולות, הפעולות המקדימות, הפעולה העיקרית והנסיגה או המעבר לשלב מבצעי הייצוב. במקרי הבוחן יושם דגש על ההתמודדות של הצבאות עם הפעולה במרחק ממקומם הקבוע, ובכך על יצירת האפשרות לפעולה וקיום הרציפות בה.

מלחמת פוקלנד

מבוא כללי למלחמה

מלחמת פוקלנד התנהלה במהלך שנת 1982 בין בריטניה לארגנטינה ועניינה היה השליטה הבריטית באיי פוקלנד ושמירת בריטניה על מעמדה הבין-לאומי נוכח פגיעה בריבונותה (Matthieu, 2017, pp. 127-156). השורשים של המלחמה מקורם בסכסוך מתמשך בין שתי המדינות על הריבונות באיי פוקלנד ובקבוצת איים קטנים בסביבתם (איי ג'ורג'יה הדרומית ואיי סנדוויץ' הדרומיים), כל אלה מצויים כמה מאות ק"מ מחופיה המזרחיים של ארגנטינה. ארגנטינה טוענת לריבונות על קבוצות איים אלה ועל רקע הבנתה את תמונת המצב הבין-לאומית וזו של בריטניה, היא פלשה צבאית לאיים והכריזה על החלת ריבונותה בהם. בכך, רצתה ארגנטינה להביא לשליטה שלה באיים אלה, מתוך מחשבה שבריטניה תוותר על השליטה באיים, ותסתפק בהודעת גינוי ובפניה לגורמים בין-לאומיים אך לא תפעיל עוצמה צבאית.

בריטניה ראתה בכך הפרה של ריבונותה ומבלי להכריז על מלחמה (גם ארגנטינה לא הכריזה על מלחמה), היא פעלה צבאית להשבת ריבונותה באיים. לאחר שב-2 באפריל 1982 פלשו כוחות צבא של ארגנטינה לאיים והכריזו על ריבונותה בהם, הכריזה בריטניה בתגובה כי זוהי פגיעה בריבונותה, והחלה לארגן כוח משלוח רב-זרועי כדי להחזיר את האיים לשליטתה, זאת במקביל לפעולה במישור הבין-לאומי כדי להביא לנסיגת ארגנטינה וכדי לבסס תמיכה, או לכל הפחות מניעת התנגדות בין-לאומית, לפעולה צבאית. כעבור יומיים הצליחה בריטניה להעביר החלטה (502) במועצת הביטחון של האו"ם שתקרא לארגנטינה לסגת מהאיים ולפתוח בשיחות להסדרת הסכסוך בדרכי שלום.

כאשר הכוח הבריטי כבר היה בדרכו לאזור הסכסוך, ב-26 באפריל, חזרה מועצת הביטחון על קריאתה להסגת הכוחות הארגנטינאיים מהאי ולחיפוש אחר הסדר. זאת, כבר לאחר שכוחות בריטניה כבשו את איי ג'ורג'יה הדרומית עד ל-25 באפריל והיה ברור שבריטניה איתנה בדעתה להמשיך ולכבוש את האיים

אם הארגנטינאים לא ייסוגו מהם. בתחילת מאי החלה הפעולה הבריטית באיי פוקלנד וזו הסתיימה כחודש וחצי לאחר מכן, ב־14 ביוני 1982 עם כניעת הכוחות הארגנטינאים באיים.

ארגון הכוחות והתכנון המבצעי

הצורך לפעול במרחק רב מבסיסי הצבא בבריטניה (ראה תרשים 1), חייב, כאמור, הכנת תוכנית מבצע שתאפשר צבירת יכולות וביסוסן כך שניתן יהיה להשיג עליונות צבאית במרחב הפעולה, בעיקר עליונות אווירית ועליונות ימית. מתוך הבנת הסביבה המבצעית והיעדר בסיסים יבשתיים סמוכים, ברור היה שהכוח ייסמך על הצי וממנו יוכלו לפעול כוחות האוויר ובהמשך גם כוחות היבשה במידה שיידרש לנחות באיים ולכבוש אותם בלחימה קרקעית.

כוח המשימה הבריטי אורגן במהירות רבה, וכבר אחרי ימים ספורים נשלח לדרכו בים לקראת ביצוע משימת החזרת השליטה על אזור האיים. כחלק מארגון כוח המשימה, הולאמו ספינות סוחר כדי שישמשו, לאחר הסבה מהירה, להובלת הכוחות וחלק מהלוגיסטיקה של המבצע. זאת, בשל היעדר יכולות קיימות מספקות, והצורך להוביל במהירות את הכוחות למרחב האיים. יש לציין כי הלאמה של ספינות (וכן של אמצעים אחרים) מוכר עוד מימי קדם ובוודאי מהמלחמות במאה העשרים, והבולט שבהם הוא הגיוס המהיר של כלי שיט בגדלים שונים כדי לחלץ את כוח המשלוח הבריטי והכוח הצרפתי שנסוגו לדנקירק בסוף חודש מאי ובתחילת חודש יוני 1940 (מונטיפיורי, 2010, עמ' 377–384).

כוח המשימה כלל את כל היכולות הנדרשות כדי לבצע את המשימה, כל עוד לא הוכרזה מלחמה נגד ארגנטינה והפעולה היא מבצע מוגבל. כך, הכוח כלל שתי נושאות מטוסים בריטיות ואוניות הקשורות באבטחתן במהלך השיט ובנקודות שבהן ישהו בזמן הפעלת המטוסים מהן; כוח שייעודו הובלת הכוחות לתפיסת ראשי החוף היכן שיידרש; והכוחות שיפעלו בלוחמת יבשה על האיים. כוח הנחיתה כלל שתי נחתות גדולות, ואוניות נוספות הן לסיוע למבצעי הנחיתה והן לאבטחת הנחתות הנושאות על סיפונן כשתי חטיבות. הכוח הקרקעי כלל כשתי חטיבות, אחת קומנדו (מס' 3) והשנייה חיל רגלים (מס' 5). על גבי נושאות המטוסים הובלו גם מסוקים שתפקידם העיקרי היה לסייע לכוחות בפעולה היבשתית, הן בתפיסת ראשי החוף והן לאורך הלחימה היבשתית, באש ובלוגיסטיקה, לרבות בפינוי נפגעים.

בכל מהלך צבירת הכוחות במרחב הפעולה וביסוס היכולות לפעולה אווירית, ימית ולאחר מכן יבשתית, ציפתה בריטניה שהמהלך הדיפלומטי יצליח וכי ארגנטינה תשב למשא ומתן ותכריז באופן כללי על הסגת כוחותיה. עם זאת, ארגון הכוחות למשימה ושילוחם, היה מהיר מאוד, כדי למנוע מהארגנטינאים להתבסס יתר על המידה באיים, וכן כדי לשמר את הלגיטימציה לפעולה, בעיקר לאחר שהתקבלה החלטת מועצת הביטחון של האו"ם לגבי הסכסוך.

תרשים 1: מרחב הלחימה - אתגרי הפעולה במרחק מבסיסי המדינה²

By Ori~ - Own work after File:Falklands, Campaign, (Distances to bases) 1982.jpg, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21975630>

על אף שבריטניה לא החזיקה באופן קבוע ביכולות מתאימות לפעולה, היא ביצעה בניין כוח חפז, שעיקרו הלאמת כלי שיט להובלת הכוחות והלוגיסטיקה, לצד פעולות לתיאום הפעולה במרחב הימי והאווירי מול ארה"ב, וכן בקשה לסיוע לוגיסטי ממנה, בעיקר בדלק.

הפלגת הכוחות מחופי בריטניה נעשתה בהדרגה, גם לפי התכנון המבצעי, לצורך השגת שליטה במרחב הימי ובמרחב האווירי קודם הגעת הכוחות שיידרשו לפעול קרקעית באיים, וגם לאור הצורך לגייס ספינות משא ותובלה ולהסב אותן לצרכים המבצעיים. הכוח הימי כלל בסופו של דבר, כלי שיט צבאיים וכלי שיט מגויסים (מולאמים), למעלה מ-120 כלים. להובלת שתי החטיבות 3 ו-5, גויסו שתי אוניות נוסעים גדולות, אשר אחת מהן, מעבר למשימתה בהובלת חטיבת הקומנדו 3, נדרשה לשמש גם כבית חולים שדה במהלך המבצע.

יצירת התנאים לפעולה

הכוחות, שהפליגו בהדרגה במהלך תחילת חודש אפריל 1982, עצרו ברובם באי אסנשן כדי להמתין למיצוי הערוץ הדיפלומטי מול ארגנטינה. במהלך העצירה המשיכו הכוחות בהכנות ללחימה, ותרגלו נחיתה מכלי שיט, מתן סיוע באש לכוחות הנוחתים והמתקדמים בלחימה הקרקעית ועוד. באי אסנשן תוגבר בסיס חיל האוויר הבריטי שהיה באי במצבורי דלק, בתחמושת ובחלקי חילוף בעבור כלי הטיס שרוכזו בו לקראת הפעולה המתוכננת. הכוונה הייתה שבסיס חיל האוויר באי יהיה חלק מהתמיכה במערכה להשגת עליונות אווירית וכן לתקיפת בסיסים וכוחות ארגנטינאיים באיים ולמתן סיוע לכוחות היבשה שינחתו באיים ויכבשו אותם. זאת, מעבר למטוסים שהיו על נושאות המטוסים (מה"ד-תו"ל, 1984).

הקרב המקדים למערך העיקרי נערך על איי ג'ורג'יה הדרומית בין ה-19 ל-25 באפריל 1982 (שם). במהלך ימי הלחימה על קבוצת איים קטנה זו, הושט כוח משימה למרחב האיים וכיתר אותו, כוחות מיוחדים הונחתו על האיים אך בשל מזג האוויר הקשה חלק מהמסוקים התרסקו והכוחות שנחתו חולצו מהאי. לאחר התראה בדבר הגעתה של צוללת ארגנטינאית למרחב, נסוג מעט הכוח הימי הבריטי מהמרחב, אך כאשר שב אליו ב-25 באפריל, הוא זיהה את הצוללת הארגנטינאית ופגע בה באמצעות הטלת טורפדו, פצצות עומק וירי תותחים והיא יצאה מכלל פעולה. זמן קצר אחר כך הופצצו בסיסי הכוחות הארגנטינאיים שעל האיים ועל חופי הנחיתה, וכוח שמנה פחות ממאה נחתים מגודו 42 של חטיבת הקומנדו 3 וכן כוחות מיוחדים, הונחתו על האי והוא נכבש כמעט ללא קרב עם היכנעו של הכוח הארגנטינאי. פעולה מקדימה זו, שהייתה חלק מתוכנית הכיתור והבידוד של מרחב הפעולה, לימדה את הבריטים שיש להם עליונות מסוימת במרחב וכעת הם היו נכונים להמשיך בפעולת ההשתלטות מחדש על איי פוקלנד.

כחלק מההכנות לפעולה, הוחדרו לאיי פוקלנד חוליות מודיעין אשר ערכו סיורים

בשטח, השיגו ידיעות על מיקום הכוחות הארגנטינאיים, סדרי הכוח שלהם וידיעות נוספות ששימשו אחר כך את הכוחות שהונחתו באיים. אף אחת מחוליות המודיעין הללו לא התגלתה (שם). חוליות אלה סייעו לתקף את המודיעין שהיה על הכוחות הארגנטינאיים באיים, אך יש לציין כי במהלך הלחימה הקרקעית היו כמה הפתעות לגבי האויב, בעיקר לגבי גודל הכוח שהיה בחלק מהמקומות.

במהלך הלחימה היבשתית, היה צורך לאפשר סיוע ארטילרי לכוחות הלוחמים, בעיקר לפני קרבות התקפה. לשם כך, נלקחו תותחים שניתן לגרור אותם עם הכוחות באמצעות כלי רכב, וכן כאלה שניתן להוביל בהסקה. לשם הובלתם בהסקה הובאו למרחב הפעולה מסוקי סער ותובלה כדי שיוכלו לשנע את התותחים ואת התחמושת שלהם במרחב האיים, זאת גם לאור העובדה שכמות הדרכים באיים מצומצמת ובתנועה של הכוחות הרגילים לא תמיד היה אפשר להניע כלי רכב שיגררו את התותחים. בחוברת שפרסם צה"ל בשנת 1984, העוסקת במלחמה ובלקחים ממנה, צוין שמחסור במסוקים (שכן חלקם נפגעו במהלך המלחמה) והיעדר תכנון מתאים, הביא לכך שלא התאפשר סיוע ארטילרי מספק לפעולת הכוחות, בעיקר בקרב על סטנלי (שם, עמ' 44-45). עם זאת, מאחר שהכוחות הארגנטינאיים לא התנגדו באופן עיקש להתקפה, ולמעשה ניהלו מגעים לכניעה, הרי שהמחסור בסיוע ארטילרי בשלב כה מכריע של התקפה על יעד עיקרי, לא הורגש.

הלחימה על איי פוקלנד

ב-1 במאי החלה הפעולה לכיבוש איי פוקלנד – נערכה גיחת ההפצצה ארוכת הטווח הראשונה לעבר שדה התעופה סטנלי (זו הייתה גיחת ההפצצה הארוכה ביותר עד אותה תקופה, ה"שיא" יישבר במלחמת המפרץ הראשונה בשנת 1991 על-ידי מפציצי בי-52 (האמריקאיים)). מעבר לגיחה זו התבצעו עוד ארבע גיחות הפצצה ארוכות טווח לעבר השדה ולעבר מתקני מכ"ם. גיחות אלה כונו "מבצע אייל שחור". ממש בשלהי שרותם בחיל האוויר הבריטי, יצאו המטוסים מסוג אוורו וולקן (Avro Vulcan), לגיחות ההפצצה מבסיס חיל האוויר באי אסנשן, הם תודלקו כמה פעמים בדרכם הלך וחזור, והמשימה של כל גיחה ארכה כ-16 שעות. משימת התדלוק לא הייתה פשוטה ולמעשה נדרשו מטוסי התדלוק לתדלק גם את עצמם, כך שהתכנון היה קפדני כדי לאפשר את חזרת כל המטוסים, המפציצים והמתדלקים לאי אסנשן (יש לציין שמטוס הפצצה אחד נדרש לנחות בברזיל בשל כשל בתכנון הדלק).

סוגיה מעניינת במשימה זו היא הכנת האמצעים והכוחות, שכן המטוסים וצוותיהם היו ערוכים לביצוע משימות הפצצה גרעיניות, וכעת נדרש היה לבצע התאמות במערכות שונות במטוסים וכן לאמן את הצוותים לביצוע משימות הפצצה לעבר מסלולים ומערכות מכ"ם. תוך ימים ספורים בוצעו כל ההתאמות הטכניות וכן אימוני הצוותים והכוח היה מוכן למשימה. אומנם אפשר להטיל ספק בהישגים של הפצצות אלה ללחימה באיי פוקלנד, (Jordan & Shields, 2018, pp. 86-109)

אך נראה שההישג שלהן היה מערכתי ואף אסטרטגי וחרג מגבולות המלחמה בפקלנד. מערכתית, בשל העובדה שעצם ביצוען של גיחות ארוכות כל-כך הביא את הארגונינאים להרחיק חלק ממטוסייהם בארגונינה מחשש לאיום זה, וכן שהפגיעה בשדה התעופה ובמתקני המכ"ם החלישו במידה מסוימת את היערכותם באיים. אסטרטגית, בעזרת הוכחת יכולת ההפצה ארוכת הטווח שהבריטים בנו כחלק מהמאבק הבין-גושי והמלחמה הקרה, הם חיזקו את יכולות נאט"ו והוסיפו יכולת הפצה לתכלית אסטרטגית, ואף גרעינית.

ממבצעי "אייל שחור" ניתן ללמוד שעצם הפגנת היכולת יכולה לסייע בהשגת מטרות מערכתיות ואף אסטרטגיות, וכן, ואולי בעיקר, שכדי לבנות יכולת פעולה במרחק רב יחסית ליכולות הרגילות מבסיסי האם, נדרש תכנון דקדקני וצבירת יכולות שיאפשרו את הפעלת הכוח. כך, נצברו מטוסי ההפצה ומטוסי התדלוק במבצע מקדים לפעולה באיי פוקלנד עצמם ואף תוך כדי הלחימה עצמה (חלק מהמטוסים הגיעו לאי אסנשן במהלך חודש מאי 1982).

במרחב הימי הכריזה בריטניה על אזור שבו אסורה הייתה תנועת כלי שיט שאינם בריטיים, והוא נקבע למעל 300 ק"מ רדיוס מסביב לאיים (מה"ד-תו"ל, 1984). כדי לאכוף את איסור הכניסה לאזור זה, פעלו בו כלי השיט הבריטיים וזאת גם כחלק מההתקרבות לאיים עצמם כדי שניתן יהיה להפציצם ובהמשך גם להניע את הכוחות הנוחתים לכיבושם. צבא ארגונינה פעל נגד איסור זה, שכמובן לא היה מקובל עליו, וכלי שיט נעו לעבר אזור זה, ובמקביל, הופעלו מטוסי קרב ארגונינאיים כדי לפגוע בכלי השיט הבריטיים. בשל המרחק מחופי ארגונינה, אשר עמד על כ-500 ק"מ, והיעדר היכולת לעשות שימוש במסלולי הנחיתה באיים עצמם, התקשו כוחות האוויר הארגונינאיים לפעול מול כלי השיט הבריטיים והם יכלו לשהות במרחב הלחימה זמן קצר בלבד. למרות קושי זה, הצליחו מטוסי צבא ארגונינה לפגוע בכמה כלי שיט, אך גם לאבד מטוסים בקרבות אוויר. כך, נראה כי שני הצדדים לא הצליחו לשמור עליונות אווירית ולמנוע מהצד השני לפעול במרחב. על אף שלצד הבריטי היה יתרון, הוא לא הצליח, כאמור, למנוע ממטוסים ארגונינאיים לפגוע בכלי השיט שלו.

כלי השיט הארגונינאיים התקרבו לאזור האסור שעליו הכריזו הבריטים, ואלה מצידם הטביעו באמצעות צוללת את הסיירת הארגונינאית "גנרל בלגרנו" ובכך הביאו לנסיגת כלי השיט הארגונינאיים. בהטבעת הסיירת נהרגו למעלה מ-300 אנשי הצוות ולמעלה מ-700 חולצו באמצעות ספינות אחרות. להטבעת הסיירת הייתה משמעות רבה במלחמה, הרבה מעבר לאובדן הסיירת וחלק מצוותה - היא סימנה לארגונינאיים שבריטניה נחושה להחזיר את השליטה באיים ולא חוסכת במאמצים צבאיים, לרבות הפעלת צוללת להטבעת כלי שיט, זו הפעם הראשונה (ככל שמוכר) מאז מלחמת העולם השנייה. במעשה זה השיגה בריטניה עליונות ימית במרחב הפעולה ולמעשה ביטלה כל יכולת ארגונינאית לפעול בו ימית, וכעת נותר

לה להשיג עליונות אווירית ולהטיל כוחות יבשה לכיבוש האיים במידה וארגנטינה לא תבקש להפסיק את הלחימה ותשיב את השליטה באיים לבריטניה. אי השגת העליונות האווירית בשלבים המוקדמים של המלחמה, הביא לכך שב-4 במאי נפגעה אחת מספינות הצי הבריטי מירי טילים וננטשה. ההצלחה הארגנטינאית הביאה לכך שנושאות המטוסים הורחקו כ-300 ק"מ ממזרח לאיים כדי להרחיקם מאיום מטוסי חיל האוויר הארגנטינאי. הרחקה זו של נושאות המטוסים הביא לפגיעה במשך הזמן שיכלו לפעול מעל למרחב הפעולה, ועתה כמעט והושוו התנאים בין שני חילות האוויר (מטוסי חיל האוויר הארגנטינאי היו מרוחקים כ-500 ק"מ ממרחב הפעולה). בהמשך הלחימה, ועד לנחיתת הכוחות הבריטיים על האיים, המשיכו חילות האוויר לערוך קרבות אוויר-אוויר ומטוסי חיל האוויר הארגנטינאי הצליחו מדי פעם לפגוע בכלי שיט בריטיים. במקביל לקרבות האוויר ולקרב על העליונות הימית, המשיכו הכוחות הבריטיים להכין את מבצע הנחיתה, וכוחות מיוחדים (SAS) פשטו על בסיסי חיל האוויר הארגנטינאי באיי פבל (Pebble Island) כדי להסיר את האיום שהיה יכול להישקף ממנו על מבצע הנחיתה.

בתמונת העטיפה של הספר "לא פיקניק" על מלחמת פוקלנד (ג'וליאן תומפסון, הוצאת מערכות): כוח מחטיבת הקומנדו 3 של חיל הנחתים המלכותי הבריטי נע לעבר העיירה סטנלי

מבצע הנחיתה התנהל בלילה שבין ה'21 ל'22 במאי 1982, תחת מזג אוויר גרוע כדי להקל על הגנת הכוחות ולצמצם את יכולת מטוסי הקרב הארגנטינאיים לפעול נגד הכוחות הנוחתים. מייד עם הנחיתה הקימו הכוחות ראש חוף ואבטחו אותם, לרבות הצבתם המהירה של כוחות נ"מ להגנה מפני מטוסי חיל האוויר הארגנטינאי (שם, עמ' 49). במקביל להנחתת הכוחות הלוחמים, החלו להצטבר בראש החוף מערומי אספקה שכללו מים, מזון, תחמושת ויכולות לוגיסטיות נוספות כדי שניתן יהיה לתמוך את התקדמות הכוחות לעומק האי (שם, עמ' 50-54).

כוחות האוויר הארגנטינאיים ניסו לתקוף את הכוחות הנוחתים, את כלי השיט שאבטחו את הנחיתה ואת מערכות הנ"מ שפרסו הבריטים, אך הם הצליחו להסב נזקים מועטים בלבד לכוחות הבריטיים ולא הצליחו למנוע את הנחיתה (שם, עמ' 49). בימים שלאחר הנחתת הכוחות לא פסקו הארגנטינאיים מתקיפת כלי השיט הבריטיים והסבו להם אבדות לא מעטות, לרבות פגיעה במסוקים שהיו על הספינות ובכך פגעו בצורה עקיפה בתמרון הכוחות הקרקעיים הבריטיים (הקטנת הסד"כ האווירי להספקת הכוחות ולפינוי נפגעים).

הלחימה ביבשה

ב'27 במאי החלה הפעולה של כוחות היבשה לכיבוש האיים, לאחר שסיימו את ההתארגנות לאחר הנחיתה, ביסוס ראש החוף. חטיבת הקומנדו 3 יצאה לכיבוש גוז גרין ותוך כיממה הצליחה לכתר ולבסוף להביא לכניעת הכוח הלוחם בה. במקביל לכיבושה של גוז גרין, כוחות החטיבה (2 גדודים וכוחות מיוחדים שהצטרפו ללחימה) נעו לכיבוש מרחב ההר קנט, שאותו הצליחו לכבוש רק ב'30 במאי. במהלך הקרב על מרחב ההר קנט, פעלו מסוקים ארגנטינאיים להובלת כוחות מיוחדים ואחד מהם הופל בידי הכוחות הבריטיים. זו עדות לכך שלא הייתה עליונות בריטית מלאה במרחב האווירי, וכלי טיס ארגנטינאיים המשיכו לפעול במרחב הלחימה.

לכוחות חטיבה 3 ולכוחות המיוחדים שפעלו עימה, הצטרפה ב'1 ביוני חטיבת חיל הרגלים 5 אשר נחתה במרחב סאן קרלוס. לאחר התארגנות קצרה, החלו כוחות חטיבה 5 בתנועה לעבר פיצרוי לאחר שהבינו שהכוחות הארגנטינאיים נסוגו ממנה. לאחר הגעת אחד הגדודים לפיצרוי, הוחלט לצבור במרחב עוד כוחות לקראת ההתקפה המתוכננת על סטנלי. כאשר נצברו הכוחות בים, ועקב השתהות הצי בהנחתתם לחוף, נפגעו כמה ספינות ממטוסי חיל האוויר הארגנטינאי וכ'50 חיילים בריטיים נהרגו ולמעלה ממאה אחרים נפצעו, ולכמה כלי שיט נגרם נזק כבד, עד כדי טביעתה של אחת הספינות (מה"ד-תו"ל, 1984; תומפסון, 1992; סאמרס, 1985).

מפקד חטיבת הקומנדו 3, שהיה למעשה מפקד הכוח היבשתי העיקרי, מעיד על נתק בתקשורת שהיה בינו לבין הגנרל ג'רמי מור שמונה למפקד כוחות היבשה במבצע, בשל בעיות קשר שהיו באוניה שבה הפליג למרחב הפעולה (תומפסון, 1992, עמ' 53-55). תומפסון, מח"ט 3, לא מציין שזה השפיע על הקרב, כי הוא הבין את

רציפה היא תנאי חשוב לפעולה אפקטיבית.

תרשים 2: קרבות היבשה במלחמת פוקלנד³

(מה"ד-תו"ל, 1984).

Falkland_Islands_topographic_map-en.svg: Eric Gaba (Sting -fr:Sting) -
 ORIGINALEladkrauz - HEBREW - file:Land.ops.2.en.svg, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25350050>

צה"ל כבר למד ממלחמת פוקלנד

בחוברת שפרסם מה"ד-תו"ל בשנת 1984 הובאו סקירות שונות לגבי המלחמה ובעיקר לגבי הפעולה של כוחות היבשה בפוקלנד. בהקדמה כתב דוד כץ, עוזר ראש מה"ד לתו"ל (באותם ימים מה"ד הייתה גוף בראשות קצין בדרגת אלוף והייתה ממונה על התורה ועל ההדרכה בצה"ל, לימים צומצמו תחומי אחריותה והיא הוכפפה לאגף המבצעים ושונה שמה לחטיבת תוה"ד), ש"מערכת פוקלנד הייתה מערכה של קרב בין זרועי משולב. ייחודה בטווח הפעולה של הניצים מבסיסי הקבע, בתנאי מזג אוויר והזירה וכן באופן הפעלת מערכות המודיעין והתחזוקה. בלטו בייחודן המערכות האוויריות והימיות". בהמשך הוא כותב שהלחימה היבשתית אינה שונה מהמוכר, אך היא החדשה ביותר לאותם הימים. כמובן נכון לזכור שהמלחמה התקיימה במקביל למבצע 'שלום הגליל' (שבאותה עת כונה מבצע ולא מלחמה), שבמסגרתו הפעיל צה"ל כוחות בסדר גודל של כמה אוגדות ואף גיס אחד, וזאת תוך הפעלה של כוח רב-זרועי ובו הופעלו כוחות אוויר וים נרחבים, הן למשימות ייעודיות והן למשימות של סיוע לכוחות היבשה שתמרנו עד לביירות.

ואכן, נראה שצה"ל של שנת 1984, אחרי ניסיון של מבצע נחיתה חטיבתי בשפך האוואלי והפעלת כוחות בהיקף נרחב, היה צמא ללמידה על מבצעים במרחק רב מבסיסי המוצא, כפי שאפשר ללמוד מהדיון אצל גל פרל פינקל שבו הוא סוקר את ספרו של תומפסון וכותב בכותרתו: "מתרבותה, מערכיה, ומרמת הלחימה שלה צה"ל יכול ללמוד לא מעט גם כיום" (פרל פינקל, 2021). נכון לציין שהקרב על איי פוקלנד מהווה אחד מהקרבות הנלמדים בקורס לפיקוד ולמטה "אלון" (מיועדים לתפקידי מפקד גדוד, טייסת או יחידה במערך הלוחם של צה"ל), וזאת הודות לאפשרויות הלימוד ממנו, הן בהפעלת כוח רב-זרועי, והן בהקשר ללוחמת היבשה דרך סיפורה של חטיבת הקומנדו 3, שהספר שפרסם מפקדה, ג'וליאן תומפסון בשם "לא פיקניק - חטיבת הקומנדו 3 במלחמת פוקלנד", תורגם לעברית ויצא לאור בשנת 1992 מטעם **מערכות** ביוזמת הקחצ"ר דאז, תא"ל דורון אלמוג (ראו הקדמת אלמוג לספר: תומפסון, 1992, עמ' 7).

סיכום קצר למקרה של מלחמת פוקלנד

כדי לפעול בזירה רחוקה מבחינת יכולות הפעלת העוצמה הצבאית, נדרש צבא בריטניה לבנות ולארגן כוח משלוח רב-זרועי, וזאת בזמן קצר ותוך יצירת פתרונות, כגון הלאמת ספינות להובלת הכוחות והלוגיסטיקה. הכוח שאורגן במהירות נדרש היה להשיג עליונות ימית בנתיבי השיט עד למרחב הפעולה - איי פוקלנד, להשיג עליונות אווירית מסוימת (חלקית) במרחב הפעולה, לבודד את מרחב הפעולה ולצמצם את יכולת התקיפה והסיוע של כוחות הצבא הארגנטינאי ובעיקרו של חיל האוויר שלהם. כוח זה נדרש גם להשיג עליונות בקרב היבשה מול הכוח הארגנטינאי שהוצב באיים, וכן להתגונן מפני התקפות מן האוויר במקרה שלא תהיה עליונות אווירית מספקת.

בריטניה יצאה למבצע זה ללא שבנתה את צבאה, על זרועותיו, לתרחיש הזה, לפחות לא מבחינת אמצעי השינוע הימיים ושיטות להפעלת כוחות אוויר ובכלל זה יכולות הפצצה ארוכות טווח ופער ביכולת תדלוק אווירי. הבריטים אכן הצליחו במשימתם והשיבו את השליטה באיים כעבור חודשיים וחצי מאז נכבשו בידי הארגנטינאים. זאת, הן באמצעות בניין כוח מהיר, תוך מציאת פתרונות מחוץ לצבא שעיקרם הלאמת ספינות סוחר וסיוע בתדלוק מצבא ארה"ב, ארגונו ושילוחו במהירות יחסית למשימה, הסבת יכולות להפצצה ארוכת טווח, ארגון כוח רב-זרועי מגוון שיכול היה להשיג את כל ההישגים המבצעיים שנרשמו לעיל; והן בשל היכולת ליצור תנאים בין-לאומיים בתיאום עם ארה"ב ובגיבוי מועצת הביטחון של האו"ם להפעלת עוצמה צבאית, וזאת מבלי להכריז מלחמה על ארגנטינה ובכך להגביל את היקף העימות.

מבצעי צבא צרפת במאלי ותפיסת "מבצעי כניסה ראשונית" (Initial Entry)

תפיסת "מבצעי כניסה ראשונית"

באפריל 2014 פורסם מזכר תורת לחימה בנושא "מבצעי כניסה ראשונית" (French Joint Doctrine Note (JDN), 2014) שמטרתו הייתה להסדיר את האופן שבו יש לתכנן ולנהל מבצעים מסוג זה (ברלוביץ, 2015). בבסיס המזכר עמדה הנחת היסוד שגדלו האתגרים להפעלת כוח, בעיקר בכל הקשור ליכולת ההגעה למרחב הפעולה וליצירת חופש פעולה לכוחות שיופעלו בתוכו. צבא צרפת לא היה הראשון לזהות זאת, ולמעשה הוא ניסה להתאים עצמו לתהליכים שנעשו בצבא ארה"ב ובנאט"ו, וכחלק מהמחויבות שלו לפעולה במסגרת קואליציות בהובלתם. מבצעי כניסה ראשונית הם מבצעים רב-זרועיים המכוונים לסייע לפריסת כוחות בזירת מבצעים שלא מאפשרת זאת. בעצם הגדרת זירת המבצעים כ"לא מאפשרת זאת", מבקשים כותבי המזכר להדגיש את האתגר שבהגעת הכוחות לזירת המבצעים ולקושי להשיג בה חופש פעולה.

עיקרה של התפיסה עוסק ביצירת התנאים למבצעי המשך, או המבצעים העיקריים שינוהלו במרחב הפעולה. כך, הפעולות העיקריות המבוצעות הן איסוף מודיעין, בניית רשת שתאפשר את התקשורת ואת העברת הנתונים לכוחות שיופעלו וביניהם, ושחיקת מערכי ההגנה המקשים על הגעת הכוחות למרחב הפעולה. בשלב הבא יופעלו כוחות מסוגים שונים לתפיסת שטח שיאפשר את המבצעים העיקריים, בדומה לאופן שבו נתפס ראש חוף במבצעי נחיתה, שבו מושגת עליונות במרחב פעולה מצומצם – ימית, אווירית ויבשתית – וממנו הולכים ומתפתחים בהמשך מבצעי תמרון ואש לתוך מרחב הפעולה.

הדוקטרינה של "מבצעי כניסה ראשונית" דומה מאוד לזו של התפיסה של צבאות המערב ובראשם ארה"ב להתמודדות עם דוקטרינת (Anti-Access) A2AD (Areal-Denial), לפחות מבחינת האתגרים והדרך הכללית להתמודד עימם

(פלג, 2020; McEnany, 2022). שני האתגרים העיקריים שיש להתמודד עימם מתוארים כמניעת גישה (Anti-Access) שמטרתה למנוע, ולכל הפחות לצמצם, את היכולת של היריב להניע כוחות לזירת מבצעים מסוימת וזאת בעזרת הפעלת יכולות הגנה אווירית, לוחמה אלקטרונית, סב"ר, הגנה במרחב הימי ועוד. האתגר השני הוא התמודדות באמצעות מניעת שטח (Areal-Denial) שמטרתה לצמצם את חופש הפעולה של כוחות שהצליחו להגיע לזירת המבצעים וזאת באמצעות היכולות שתוארו לגבי מניעת הגישה אך בטווחים קצרים יותר וכן באמצעות ביצוע התקפות של אש, של לוחמה אלקטרונית ושל סב"ר על הכוחות שהצליחו להיכנס.

לפי התפיסה של צבא צרפת, ב"מבצעי כניסה מהירה" נכון שיהיו הכלים הבאים בידי הכוחות הפועלים:

1. מודיעין מדויק בכל הממדים ובעיקר בים, באוויר וביבשה.
2. מפקדה מתאימה לפיקוד ולשליטה במבצעים מסוג זה (לרבות מרכיבי הקישור למפקדות של צבאות אחרים במסגרת קואליציה או לצורכי תיאום).
3. תכנון אסטרטגי והמשאבים הדרושים לשם כך; לדוגמה, המיפוי של נמלי ים שיאפשרו את צבירת היכולות והכוחות.
4. יכולת הצבת כוחות בקרבת מרחב הפעולה לשם צבירת היכולות והכוחות, לדוגמה, מסלולי נחיתה והמראה בקרבה מספקת לצורך קיצור טווחי הפעלת כלי הטיס.
5. החלשת יכולות מניעת הגישה של היריב כדי לאפשר את הגעתם לזירת המבצעים.
6. חתירה להשגת עליונות בכל הממדים כדי לאפשר את חופש הפעולה הנדרש, הן בהנעת הכוחות לזירת המבצעים והן בפעולה בתוכה.
7. הבטחת תמיכה לוגיסטית לשלבי המבצע השונים.
8. יצירת התנאים לריכוז הכוחות בשטחי ריכוז וכינוס לקראת הפעולה בתוך זירת המבצעים, לרבות השינוע שלהם בדרך הים, האוויר או ביבשה.
9. השלמת ההכנות בדגש על התכנון המבצעי של הפעולה העיקרית בתוך זירת המבצעים ולעבר היעדים שנבחרו.

באופן כללי ניתן לקבוע כי העקרונות והכללים הנדרשים ל"מבצעי כניסה ראשונית" דומים לאלה הדרושים לעריכת מבצעים מיוחדים במקומות הרחוקים פיזית משטחי הריכוז או הפעולה הרגילים של צבא כלשהו. השוני העיקרי הוא בהיקף ובצורך לתמוך פעולה למשך זמן ממושך יותר, וכן שתיתכן פעולה בסביבה קואליציונית האופיינית יותר למבצעים מסוג זה ובעיקר כאשר מדובר על הפעלת הכוח מצד נאט"ו וארה"ב.

שני הדגשים העיקריים במזכר התפיסה ל"מבצעי כניסה ראשונית" הם השגת העליונות בממדים השונים (בדגש על ים, על אוויר ועל סב"ר) כדי לאפשר את הגישה למרחב הפעולה וההתגברות על ה-A2 (Anti-Access) ויצירת ראש גשר (ימי או

יבשתי) ואבטחתו (הכוחות והאמצעים) כדי ליצור בסיס לריכוז הכוחות והאמצעים. היכולת ליצור את ראש הגשר ולאבטח אותו היא בסיסית ולמעשה ההישג המבצעי העיקרי של המבצעים הללו. לאחר שראש הגשר נוצר ואובטח כראוי, הרי שניתן יהיה לרכז את הכוחות ולבסס את היכולות בכלל הממדים כדי לקיים מבצעים בתוך זירת המבצעים, תוך שנשמרות העליונות והשליטה על נתיבי הגישה לראש הגשר ולזירת המבצעים, ותוך חתירה להשגת חופש פעולה בתוך זירת המבצעים כחלק מההתמודדות עם ה-AD (Areal-Denial).

הפעולה של צבא צרפת במאלי

לאור התעצמות ארגוני הטרור והגרילה המוסלמים שהצהירו על היותם חלק מארגון אל-קאעידה בצפון מאלי והתחמשותם באמצעי לחימה מלוב וממקומות אחרים, נוצרה, הלכה למעשה, טריטוריה עצמאית הנפרדת מהשלטון המרכזי במאלי. מאלי ומדינות נוספות פנו לאו"ם בבקשה לסיוע בהתמודדות עם מצב זה, ובדצמבר 2012 התקבלה החלטה 2085 במועצת הביטחון של האו"ם שעיקרה קריאה לסיוע, לרבות באמצעות הפעלת כוח צבאי, לשלטון המרכזי במאלי נגד קבוצות טרור וגרילה אלו. בשל הקשר הקודם של צרפת למאלי (מעידן הקולוניאליזם) נאותה זו האחרונה להוביל את הפעולה נגד קבוצות טרור אלה, וב-11 בינואר 2013 פתחה במבצע אווירי נגד מוקדי הטרור.

המטוסים של חיל האוויר הצרפתי המריאו מבסיסים במדינות השכנות למאלי, שבהם הם רוכזו קודם לכן ובהם הוקמו מתקני תחזוקה ותחמוש מתאימים. בכך, בין השאר, יושמה התפיסה הצרפתית של "מבצעי כניסה ראשונית" – ריכוז כלי הטיס במדינות השכנות יחד עם הקמתם של מרכזי תחזוקה וחימוש, כדי לאפשר את המבצעים העתידיים נגד ארגוני הטרור והגרילה במאלי. במקביל למערכה האווירית נגד מוקדי הטרור, החלה צרפת לרכז כוחות יבשה בצפון אפריקה כחלק מהמוכנות לפעול בה קרקעית, כפי שמדגישה התפיסה הצרפתית. ארה"ב סייעה לפעולה הצרפתית בתדלוק המטוסים בדרכם ליעדי התקיפה וכן במודיעין, וזאת כחלק מהשותפות להחלטת מועצת הביטחון של האו"ם, כאשר צרפת מובילה את הפעילות. נכון לציין שארה"ב מגדירה רמות שונות של התערבות בסכסוכים, כפי שניתן להבחין גם במלחמת רוסיה-אוקראינה, במדרגה הנמוכה ישנה התערבות בתמיכת הכוח הפועל באמצעות לוגיסטיקה ומודיעין וללא הפעלת כוח ישיר מצידה, או במדרגה גבוהה יותר הכוללת הפעלת כוח ישיר, מהפעלת יועצים, דרך הפעלת כוחות מיוחדים ותקיפות מן האוויר ועד להפעלת עוצמה צבאית הכוללת כוחות יבשה כפי שנעשה בווייטנאם, באפגניסטן, בעיראק (נגד דאע"ש) ועוד.

כך החל למעשה "מבצע סרוואל" שיימשך כשנה וחצי עד ליולי 2014. כחמישה ימים לאחר תחילת הפעולה האווירית וריכוז הכוחות הקרקעיים, ב-16 בינואר החלו אלה האחרונים להתקדם לעבר הערים במחוז בצפון מאלי (מחוז אזוואד) שהיו

בשליטת הארגונים המשויכים לאל־קאעידה. במהלך השבועיים-שלושה הבאים הצליחו כוחות צרפת וצבא מאלי לכבוש את עיקר השטח בצפון המדינה, תוך שהם הורגים את פעילי אל־קאעידה אך חלקם הצליחו להימלט ולא נהרגו. לאחר כשלושה שבועות, ב־30 בינואר 2013 הכריזו השלטונות במאלי וכוחות צבא המשלוח של צרפת שהם השיגו שליטה בצפון המדינה, כעת יתחיל שלב התקפות הנגד והפעולות של ארגוני הטרור והגרילה נגדם.

בחודשים הבאים בוצעו התקפות מקומיות של כוחות הטרור והגרילה, הן על מוצבים ועמדות של צבא מאלי ושל כוחות צבא צרפת, והן באמצעות ירי רקטות ומרגמות, והסבו נפגעים למותקפים. כוחות צבא צרפת, יחד עם צבא מאלי, ערכו מבצעים לטיהור המרחב מאויב, והיו מקרים שבהם כבשו מחדש עיירות וערים שנכבשו כבר במהלך חודש ינואר. ארגוני הטרור והגרילה לא השיגו מחדש שליטה על מרחב גאוגרפי אלא "עקצו", כשיטתה של הגרילה, את כוחות מאלי וצרפת. במקביל לפעולות הצבאיות, נערכו שיחות להשגת הפסקת אש והסכם עם השבטים בצפון המדינה ואלה הביאו לחתימת הסכם ביוני 2013.

כוחות צבא צרפת החלו לעזוב את המדינה אך השאירו בה כוחות מצומצמים, בעיקר יועצים וגורמי תמיכה לצבא מאלי כדי לסייע להם לשמר את המצב ואת ההסכם שנחתם, שהביא כאמור לסיום הלחימה. רק ביולי 2014 הכריזה צרפת על סיום הלחימה, והסיגה את רוב כוחותיה מהמדינה.

לאחר הסגת הכוחות בקיץ 2014, המשיכו כוחות מיוחדים ואף מעבר לכך, של צרפת ולעיתים גם כוחות מיוחדים של צבא ארה"ב, לפעול במדינה ובמדינות השכנות כחלק מהמלחמה בטרור, ובכך סייעו למאלי ולשכנותיה במרחב הסאהל (רצועה בחלק הצפוני של אפריקה) לשמור על רמת ביטחון סבירה ומניעת התעצמותם של ארגונים אסלאמיים. לשלב זה של הלחימה ניתן השם Operation Barkhane והוא הסתיים בשנת 2022 (Doukhan, 2022; King, 2023; Doxsee & Thompson, 2022). ארגוני הטרור והגרילה, שבעיקרם משויכים לאל־קאעידה, המשיכו לפעול נגד השלטון המרכזי במאלי וצבאה וכן נגד הכוחות הזרים ששהו במדינה, בעיקר נגד כוחות צבא צרפת. מה שקרה במאלי קרה גם במקומות אחרים בעולם, שבהם השלטון המרכזי לא חזק דיו ולא שולט בכל המרחבים במדינה, וכך קבוצות שונות מקימות, הלכה למעשה, טריטוריות עצמאיות ומנועות מהשלטון המרכזי לפעול במרחבן. הדבר דומה מאוד למצב שנוצר בעיראק לאחר הפלת השלטון של סדאם חוסיין ב־2003, עת קבוצות שונות הכריזו על אוטונומיה או פעלו כאילו יש להם כזו, ובמקביל פעלו צבאית נגד כוחות הצבא העיראקי וכוחות צבא ארה"ב וכוחות מהקואליציה שפעלה עימו. לצורך מאמר זה לא יורחב פרק זה של הלחימה נגד קבוצות הטרור והגרילה במאלי בשנים 2014–2022, מאחר שאין לכך חשיבות לנושא מאמר זה.

סיכום קצר למקרה של צרפת ומאלי

התפיסה של צבא צרפת למבצעים בזירה רחוקה דומה מאוד (ואף זהה) לתפיסה של צבא ארה"ב וצבאות נאט"ו לגבי האופן שבו יש להתמודד עם גישת האויב המכונה בפיהם A2AD (Anti-Access Areal-Denial). כך, הם מדגישים את הצורך ליצור עליונות בכל הממדים ובעיקרם בים, באוויר ובסב"ר, כדי לאפשר את הגישה לזירת המבצעים, על מנת שניתן יהיה ליצור בה ראש גשר. בראש הגשר ירוכזו המשאבים והכוחות הנדרשים לפעולה בתוך זירת המבצעים, והוא יוגן מפני איומים המסכנים את ריכוזם. יצירת בסיס הפעולה כולל גם רשת תקשורת וכל הכלים הדרושים לפעולה. לאחר יצירת ראש הגשר והקמת בסיסי הפעולה והכלים הדרושים להפעלת הכוח בתוך זירת המבצעים, נדרש להשיג יתרון על היריב ולמנוע ממנו את צמצום חופש הפעולה של הכוחות בתוך זירת המבצעים.

בתפיסה, וכן בפעולה במאלי כמקרה בוחן, הקימו הצרפתים בסיסים בתוך מאלי ובמדינות השכנות שהגיעו עימן להבנות, לצורך צבירת הכוחות ותמיכת הכוחות שהופעלו במבצע הקרקעי. כך היה גם בשלב הראשון של המבצע הראשון (סרוואל), שבו ריכוז את כלי הטיס במדינות השכנות כך שלא יהיו נתונים להתקפות אפשריות של ארגוני הטרור והגרילה ויצאו מהם לתקיפת יעדי האויב. כך, למעשה יצרו "ראש גשר" להפעלת הכוח האווירי, צמצמו את טווחי הטיסה ומכאן שיפרו את יכולת הפעלת הכוח האווירי. במקרים שנדרש, עשו הצרפתים שימוש בתדלוק אווירי שהציעו להם האמריקאים (כפי שסייעו גם לבריטים בלחימה על איי פוקלנד בשנת 1982), כחלק ממנדט מועצת הביטחון של האו"ם בפעולה לצד מאלי.

במבצע האוּחֶר, בלחימה המתמשכת בטרור ובגרילה לצד מאלי ומדינות נוספות במרחב הסאהל, הקימו הצרפתים בסיסים, לעיתים ארעיים, לצורך מבצעים קצרי מועד במרחבים מסוימים, בשל גודלו של המרחב ואופי הפעולה נגד כוחות טרור וגרילה. כך, הם נהגו בשיטות המזכירות את צבא ארה"ב במלחמת וייטנאם, בעיקר בכל הקשור למבצעים לטיהור מרחבי לחימה (חלקם כונו "אתר והשמד") ובהם הכוחות הוסקו למרחב מסוים, השיגו בו שליטה מבצעית, ביצעו סריקות והתקפות על יעדי האויב, ולאחר שהשלימו את המשימה נסוגו ממנו. בזמן ביצוע משימת טיהור המרחב בווייטנאם הקימו האמריקאים בסיסי מבצעים קדמיים (במ"ק, בפי צה"ל) שבהם ריכוז יכולות שונות, בהן אמצעי אש, מערומי תחמושת וכן מתקני טיפול בנפגעים. עם סיום המבצע, קופלו יכולות אלה יחד עם נסיגת הכוחות הקרביים מהמרחב. כך, כאמור, נהגו גם הצרפתים במאלי והמבצעים שלהם נחלו הצלחה רבה.

סיכום

מקרי הבוחן מאששים את התפיסה הרווחת בצבאות בעולם לגבי האתגר של הפעלת כוחות צבא ובעיקר במקומות רחוקים (Headquarters, Department of the Army, 2021). במוקדה הצורך לבסס את האפשרות ואת חופש הפעולה, ראשית כדי להגיע אליהם, ואז לפעול בהם.

מתוך מקרי הבוחן שהוצגו, ומאחרים שלא נסקרו, כגון מבצעי צבא ארה"ב ביעדים מרוחקים, כגון קוריאה, וייטנאם, עיראק, אפגניסטן ועוד, עולה שנדרשים להיות נכסים אסטרטגיים שיאפשרו את קיום המבצע. נכסים אסטרטגיים אלה קשורים בקיומם של בסיסים שמהם יפעלו הכוחות וירכזו בהם היכולות הקרביות והמסייעות, כגון בסיסים במדינות שכנות למרחב הפעולה, כלי שיט, כגון נושאות כלי טיס ושילוב ביניהם. זאת, ברקע ההבנה לגבי שיטות הפעולה של היריבים הפוטנציאליים, עיקרם הסינים והרוסים, ככאלה המאופיינות ב-A2AD (פלג, 2020; McEnany, 2022). ארה"ב רואה את רוסיה ככזו שבנתה יכולת גבוהה במרכיב ה-A2 ואילו את המרכיב השני היא ממשיכה לפתח כפי שנצפה במהלך מלחמת אוקראינה (גם חלקה השני של התפיסה, ה-AD, נלמד לאחרונה בצבא ארה"ב כשיטת פעולה שנוקטים בה הרוסים באוקראינה ואשר משפיעה בצורה משמעותית על הפעלת אמצעי לחימה ושליטה שונים, בדגש על כטמ"מים). יש לציין כי מערכות ההגנה האווירית ונגד טילים של הרוסים התגלו כנחותות יחסית ליכולות המערביות במלחמת רוסיה-אוקראינה וכן במב"ם הישראלי - מערכה שבין המלחמות (פרייזלר-סווירי, 2022).

צבא ארה"ב, וכך גם מדינות ברית נאט"ו, מדגישים את תפיסת ה-A2AD כאיום הייחוס ומולו הם בנו את התפיסות שלהם ובהן שמו דגש לרב-ממדיות כחלק מהיכולת להתמודד עם האיום באפקטיביות (Headquarters, Department of the Army, 2021). שיטת פעולה זו (A2AD) מבטאת למעשה הבנה עמוקה של הסינים (בעיקר) ושל הרוסים את החולשות של הצבא האמריקאי ושל צבאות נאט"ו, מאחר שהם יידרשו לפעול במרוחק מבסיסי האם שלהם. בכך, התפיסה של היריבים (סין ורוסיה וצבאות העושים שימוש במערכות הנשק שלהם) מנסה למנוע את הגעת הכוחות לזירת המבצעים וזאת באמצעות הפעלת לוחמה אלקטרונית, טילים מסוגים שונים ומכשולים מסוגים שונים, באוויר, בים וביבשה, ובמקרה שבו הצליחו כוחות להגיע לזירת המבצעים, הרי שיופעלו מאמצים מגוונים להנחתת יכולתם לפעול וזאת בדרך של לוחמה אלקטרונית, הפעלת אש מסיבית, התקפות נגד מרובות למניעת ביסוס הכוחות בשטח, ניתוק הכוחות שהגיעו מעורפם הלוגיסטי, קטיעת יכולת תגבור הכוחות ועוד.

התפיסות של צבא ארה"ב וכך גם של צבאות ברית נאט"ו, מתארות את דרכי ההתמודדות עם האתגר שמציבים צבאות הנוקטים בשיטה של A2AD וזאת בדרך של פעולה בכל הממדים, תוך תיאום כלל הפעולות כך שידעו ליצור "מסדרונות"

מאובטחים בהם יש עליונות מסוימת (ייתכן שתחומה בזמן) שתאפשר את הגעת הכוחות לזירת המבצעים. כחלק מההגעה לזירת המבצעים, יבוססו "ראשי גשר" המבוטאים, במקרה של פעולה מתמשכת בזירת המבצעים, ביצירת בסיס איתן לפעולה זו. כך, ייבנו בסיסי מבצעים קדמיים שיכללו שדות תעופה מותאמים, מערומי תחמושת, אספקה, בניית רשת תקשורת ועוד. עם ביסוס "ראשי הגשר" ישאפו בצבא הפועל במרחק ממקום מוצאו, להשגת עליונות במרחב הפעולה, כזו שתאפשר חופש פעולה לכוחות שנכנסו אליו ותדכא את הניסיונות של האויב לצמצם את חופש הפעולה שלהם. התפיסה המתוארת תורגמה לתורת לחימה ולצידה נעשה תהליך בניין כוח בכל התחומים – תפיסות ותורות לחימה, ארגון, אמצעי לחימה וסיוע ללחימה, כוח אדם, הכשרות ואימונים (ברלוביץ, 2020).

התפיסות ותורות הלחימה של ארה"ב מכתיבות במידה רבה את תורות הלחימה של נאט"ו כחלק משמירת סטנדרט אחיד בין נאט"ו לבין צבא ארה"ב, כחלק מיצירת היכולת לפעול תחת "שפה אחידה" בהפעלת הכוח. לכך ניתן להוסיף את התפיסה של צבא צרפת "מבצעי כניסה ראשונית" כפי שהוסברה לעיל, המדגישה את הצורך לחזור לזירת המבצעים ולבסס בה "ראש גשר".

מתוך מקרי הבוחן שנסקרו ומעיון במבצעים דומים של צבא ארה"ב ומשחקי המלחמה שביצע כחלק מהמוכנות לעימות עם סין על השליטה בטאיוואן (Cancian, 2023), נראה כי רוב הצבאות מבקשים להתבסס גם על יכולות של שותפים אסטרטגיים לצורך ביסוס היכולות לפעולה בזירת המבצעים שנבחרה. כך, בריטניה נעזרה בצבא ארה"ב בתדלוק ואף במניעת חופש שיט לצי הארגנטיני בלחימה על איי פוקלנד, והצרפתים הסתייעו במדינות השכנות למאלי כדי להקים בהן בסיסי מבצעים קדמיים, עשו שימוש בשדות התעופה שלהם ואף הסתייעו בתדלוק מטוסייהם בצבא ארה"ב. לכן, למאמצים הדיפלומטיים בכלל ולדיפלומטיה הצבאית (חורש-סגל, 2020; מיכלסון, 2020) בפרט, ישנה חשיבות עליונה בתכנון ובניהול מבצעים מסוג זה, ובעיקר כאשר הזמן קצר מכדי להספיק לבנות יכולות מאפשרות כפי שהבריטים נדרשו במשבר בפוקלנד.

מעבר לרתימת שותפים אסטרטגיים, חלק מהצבאות רתמו אליהם קבוצות מקומיות שהיו יריבות לקבוצה שהיוותה את יעד הפעולה, תוך שהם מפעילים קבוצות אלה בשבילים השונים של המבצע, למשימות, כגון איסוף ידיעות על השטח ועל האויב, חבלה במתקנים ובדרכים, יצירת תשתיות שונות ועד כדי פעולות לחימה נגד האויב ביעד. כך עשה צבא ארה"ב בעיראק ובאפגניסטן, צבא רוסיה באוקראינה ובלוב ועוד.

המידע בצה"ל באשר למבצעים מסוג זה הוא אומנם מצומצם ולרוב כולל רק מבצעים מיוחדים או פעולות של כוחות האוויר או הים, אך נראה שעיון נוסף במבצע הנחיתה בשפך האוואלי במלחמת "שלוש הגלילות" (ברונפלד, 2021) וכאמור גם בסוגיות של שיתוף פעולה עם צבאות אחרים (מיכלסון, 2020), יגלה שהעקרונות

דומים לאלה שמצאנו במקרי הבוחן שנסקרו במאמר. צה"ל גיבש לאורך שנים תפיסה להפעלת כוחות בעומק, בעיקרם אוגדה 98, ותפיסה להפעלת האוגדה (אוגדה 98, 2015) שמסכמת את הידע העיקרי שנצבר בצה"ל בתחום. צה"ל אומנם בונה את כוחו גם לפעולה בזירות רחוקות, כפי שראינו במבצע 'עם כלביא' מול איראן ביוני 2025, וכן בלחימה המתמשכת מול החות'ים בתימן מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", אך נראה שפעולות אלה נעשות בעיקר דרך האוויר, הים והפעלת כוחות מיוחדים.

1. מתוך מקרי הבוחן, עיון בתפיסות ובתורות הלחימה של צבאות ארה"ב, של נאט"ו ושל צרפת, וכן מהניסיון הישראלי, הן בפועל והן בחשיבה על פעולה בזירות רחוקות (פינקל, 2022), ניתן לסמן את העקרונות הכלליים לפעולה בזירות רחוקות:

2. יצירת לגיטימציה לפעולה מול יריב מסוים.
3. רתימת שותפים שיסייעו להפעלת הכוח, מאי־התערבות במסלול הגעת הכוחות לזירת המבצעים, דרך תמיכה באספקה, מתן שירותים בבסיסי מבצעים קדמיים ועד להשתתפות אקטיבית בלחימה עצמה.
4. התאמת בניין הכוח למשימה הקונקרטית תוך ביצוע רכש מהיר, הסבות של אמצעים, של הכשרות ושל יכולות לצורכי המשימה, שימוש במשאבים לאומיים ואזרחיים במידת הצורך ועוד.
5. השגת עליונות המאפשרת חופש פעולה בהבאת היכולות והכוחות לזירת המבצעים (באוויר, בים וביבשה בהתאם לזירת המבצעים וליחסה הגאוגרפי למדינה הפועלת).
6. ביסוס היכולות לעריכת מבצעים בזירות רחוקות, בדרך של הקמת בסיסים קדמיים לכוחות יבשה, מנחתים לכלי טיס (לרבות שימוש בנושאות כלי טיס בצבאות המחזיקים כאלה), מתקני תקשורת לסוגיה, מצבורי אמל"ח ואמצעי סיוע ללחימה, תספוקת לקיום הכוחות והאמצעים.
7. תכנון וניהול מבצעים להגנת הבסיסים הקדמיים והיכולות שבוססו סמוך למרחב הפעולה בדגש על מנחתים, תקשורת ומודיעין, ובמקביל שמירת העליונות בנתיב הגעת הכוחות כדי למנוע מהיריב לנתק את נתיבי התובלה וההספקה של הכוחות בחזית (ים, יבשה ואוויר).
8. יצירת "ראש גשר" למרחב הפעולה עצמו ואבטחתו כדי לאפשר את הפעולה במרחב המבצעים עצמו, וממנו לעבר היעדים שבהם רוצים לפעול (בעיקר במקרה של מבצעים יבשתיים ובמקרה של תקיפה מהאוויר במרחב בו צפויים כלי הטיס להתמודד עם מערכות ההגנה האווירית).
9. יצירת עליונות מקומית המלווה את הכוחות הפועלים במרחב הפעולה והבטחת חופש הפעולה שלהם, זאת נגד יכולות AD של היריב והגברת היכולת המבצעית שלהם ואפקטיביות הפעולה מול היריב.

10. לאחר סיום המשימה, שמירה על עליונות מקומית ולאורך נתיבי הסגת הכוחות, ביבשה, באוויר ובים כדי למנוע מהיריב להשיג הישגים מול הכוח שסיים משימתו ונסוג ממרחב הפעולה ומזירת המבצעים בשלב האחר. מהעקרונות הרשומים לעיל ניתן להסיק, שבמידה שצה"ל חפץ לפעול בזירות רחוקות ולא רק במהלומות מנגד, נכון שיאמץ סוגיות מתוך התפיסה הצרפתית של "מבצעי כניסה ראשונית", ממלחמת פוקלנד ומהדוגמאות מהפעולה של צבא ארה"ב וכוחות הקואליציה שפעלו איתו בעיראק ובאפגניסטן, שעיקרן יצירת התנאים לפעולה ביעד מרוחק. נראה שנכון יהיה לפעול בתחום התיאום מול שותפות אסטרטגיות כדי ליצור בסיסי פעולה אפשריים לריכוז יכולות ואמצעים, ומהם לפעול באותם יעדים רחוקים. השגת אישור לפעול מבסיסי צבא ארה"ב ושל שותפות פוטנציאליות אחרות, הפרוסים סביב מרחבי הפעולה האפשריים ושימוש ביכולותיהם המוצבות באזור, ידמה לאופן שבו הסתייעו בריטניה וצרפת בגורם שלישי בשני מקרי הבוחן שהובאו במאמר.

כמובן ששותפות אסטרטגית אינה עניין צבאי בלעדי והיא צריכה להיסמך על פעולות מדיניות שיאפשרו את השיח הצבאי. נוסף על כך, נכון יהיה לתת את הדעת לאפשרות לרתום לפעולה קבוצות מקומיות באזור היעד, וכאן יהיה נכון לזכור כי זהות האינטרסים בין קבוצות אלה לישראל אינה מלאה, ויש להתחשב באינטרסים של אותן קבוצות ולהביא זאת בחשבון בכל התקשרות עימן. לצה"ל יש את הבסיס העקרוני לפעולה בזירות רחוקות כפי שהדבר התבטא במבצע 'עם כלביא' נגד איראן ביוני 2025, במבצעים נגד החות'ים בתימן, בשלל מבצעים מיוחדים בהיקפים שונים במהלך מלחמת "חרבות ברזל" ולפניה, וכן בהיסטוריה הרחוקה יותר, כגון הנחתת חטיבה 35 בשפך האוואלי במלחמת שלום הגליל. זאת, לצד בניין כוח של אוגדה 98 וחטיבת הקומנדו "עוז" היכולות, כפי שהוזכר לעיל, להוות את המרכיב העיקרי של הכוח שיופעל קרקעית.

רשימת המקורות

- אגודה 98 (2015). **תפיסת ההפעלה - התמרון העמוק** (מסמך פנימי בצה"ל).
- ברונפלד, שאול (2022). "הנחיתה בשפך האוּוּל - מה עוד תבקשי מאיתנו מכורה?". **יסודות**, גיליון 3, עמ' 27-67.
- ברלוביץ, איל (2015). **תזכיר תו"ל רב-זרועי של צבא צרפת - מבצעי כניסה ראשונית**. אמ"ץ-תנה"ד, תחום צבאות זרים (מסמך פנימי בצה"ל).
- ברלוביץ, איל (6 באוגוסט 2020). "תורת הלחימה הרב-ממדית בצבא ארצות-הברית". **בין המערכות**.
- הלר, קובי ופרל פינקל, גל (מאי 2022). "עוצבת הקומנדו - מאוסף יחידות מובחרות ל"אס בשרוול" של צה"ל". **מערכות**, גיליון 494, עמ' 16-23.
- זרוע היבשה (2019). **תפיסה תחומית - התמרון בעומק 2030** (מסמך פנימי בצה"ל).
- חורש-סגל, שלי (מארכ 2020). "דיפלומטיה צבאית - תפיסה, עקרונות והמלצות". **בין הקטבים**, גיליון 24-25, עמ' 127-146.
- טובי, טל (מאי 2021). "מבצעי עומק משולבים והשגת הכרעה - כוח משימה ויקינג" בצפון עיראק (2003) כמקרה בוחן". **בין הקטבים**, גיליון 31-32, עמ' 93-114.
- יאיר, יורם (1990). **אתי מלבנון**. מערכות.
- מה"ד-תו"ל (1984). **לוחמת יבשה בפוקלנד**, תצפית מס' 3.
- מונטיפיורי, היו סבאג (2010). **דנקרק - לחימה עד האיש האחרון**. דביר.
- מיכלסון, בני (מארכ 2020). "שיתוף פעולה בין צבאות שלא במסגרת ברית". **בין הקטבים**, גיליון 24-25, עמ' 159-177.
- סאמרס, הארי (מרס-אפריל 1985). "בדשדוש לפורט סטנלי". **מערכות**, גיליון 298, עמ' 44-49, 60.
- פינקל, מאיר (מאי 2022). "צה"ל ופעולה ב"מעגלים רחוקים" - התפתחות העיסוק בצה"ל בנושא והמגבלות הנובעות מפרדיגמת בניין הכוח הקיימת". **בין הקטבים**, גיליון 35, עמ' 51-60.
- פלג, דביר (אוקטובר 2020). "מטריות, קשתות ובעות: שוחקי העליונות הצבאית של ישראל". **בין הקטבים**, גיליון 28-30, עמ' 61-79.
- פרייזר-סוירי, דנה (מאי 2022). "המב"ם כביטוי לתחרות האסטרטגית האזורית בין ישראל לאיראן". **בין הקטבים**, גיליון 35, עמ' 153-168.
- תומפסון, ג'וליאן (1992). **לא פיקניק**. מערכות.
- פרל פינקל, גל (29 בדצמבר 2021). "נצטרך להילחם כדי לנצח". **מערכות**.
- Cancian, Mark F., Cancian, Matthew & Heginbotham, Eric, (2023). *The First Battle of the Next War - Wargaming a Chinese Invasion of Taiwan*. A Report of the CSIS International Security Program.
- Deb, Sheershoo, (November 8, 2020) "Why France Bombed Mali? Operation Barkhane Explained". *DefenceXP – Indian Defence Network*.
- Doukhan, David, (2022). *The end of Operation Barkhane*. International Institute for Counter Terrorism (ICT) at Reichman University.
- Doxsee, Catrina & Thompson, Jared, (March 2nd, 2022). "The End of Operation Barkhane and the Future of Counterterrorism in Mali". *Center for Strategic and International Studies*.

- French Joint Doctrine Note (JDN), (April 1st, 2014). *Initial Entry*, The Joint Centre for Concept Development, Doctrine and Experimentation.
- Group Captain Jeremy Price, (2003). "Ascension Island – Gateway to The Falkland".
- *Royal Air Force Historical Society*, 30, pp. 36-46.
- Headquarters, Department of the Army, (2021). *Army Multi-Domain Transformation - Ready to Win in Competition and Conflict*.
- Jordan, D., & Shields, J. H. (2018). "The Most Daring Raid? The Royal Air Force, King, Isabelle", (January 30th, 2023). 'How France Failed Mali: the End of Operation Barkhane'. *Harvard International Review*.
- Operation Black Buck and the Falklands War, 1982". *Air and Space Power Review*, 21(2), 86-109.
- Matthieu, Grandpierron (2017). "Preserving 'Great Power Status': The Complex Case of the British Intervention in the Falklands (1982)". *Croatian International Relations Review*, Sciendo, vol. 23(79), pages 127-156.
- McEnany, Charles (2022). *Multi-Domain Task Forces: A Glimpse at the Army of 2035*. AUSA, Spotlight 2-22.
- Office of the Secretary and Defense, (2020). *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020*, Annual Report to Congress, pp. 72-76.